



Dániel András: *Egy kupac kuffli*.
Pozsonyi Pagony, 2013

Dániel András:
Kufflik a föld alatt.
Pozsonyi Pagony, 2019



Dániel András:
Szerintem mindenki legyen kuffli,
2015

Ölbei Livia

KUFLIFILOZÓFIA

DÁNIEL ANDRÁS ÉS A KUFLIK



„De van még könyv is”, teszi hozzá megengedően (biztatóan?) a kuflibirodalom ajánlója valamelyik internetes felületen; ráadásul a könyv nem az utolsó tétel a kecsgetető sorban, amelyet a plüss nyit, aztán jön a matrica, a bögre meg a társasjáték, végül a kártyajáték és a hangoskönyv. Plusz filmsorozat és egész estés animáció, most már kettő. Ezek mind a határtalan kuflibirodalom kincsei. És kacatjai.

Dániel András kufli-sorozatának *Szerintem mindenki legyen kuffli!* című keményítáblás könyvében, a könyv első, címadó meséjében a hét kuffli jelmezbálba kap meghívást, a meghívót a hatlábú lócutya hozza. A jelmezbálhoz jelmez illik, ezért aztán Hilda, Valér, Zödön, Titusz, Pofánka, Bélabá és Fityirc keresgélni kezd az üregekben, hogy másfél óra elszánt kutatás után mindegyikük találjon valamit: rozszant eseményő, három üres konzervdobozt, egy lukas gumilabdát, egy öreg bőrdöngőt meg egy habverőt, egy elsárgult divatlapot meg egy darab spárgát, egy horpadt térszuszúrót és egy doboz szöveget – és főleg egy lila kabátgombot. Aztán Pofánka elcsodálkozik: *„Csak tudnám, honnan került hozzánk ennyi kacat!”* Pontosabban: Pofánka elcsodálkozott. A múlt idő fontos: az apró lényekhez kötődő apró történeteket-szösszeneteket az „egyszer volt, hol nem volt” biztonságos, nyugodalmas, összebújós lélegzetvételéből indítja útnak a szerző. (Bár a kötetek elején

kötelezően és a biztonság kedvéért bemutatott elhagyatott rét – a kufflik lakóhelye – egyszer csak nem „volt”, hanem „van valahol”. Ez a kettőség is – a volt és a van feszültsége – a mesék lényegéhez tartozik.) A Kacatok Titkos Vándorlásából mindenestre észrevétlenül csodálatos dolgok születnek. Hogy aztán ezeknek a valóságos-mesebeli kacatoknak mennyi közük van a 2013 óta terjeszkedő, médiumhatárokat nem ismerő kuflibirodalomban fölkelhető plüssökhöz, bögrékhez, matricákhoz, más kérdés; bár alapvetés, hogy legyünk kis felnőttek vagy nagy gyerekek, titokzatos és nem szűnő vonzódást táplálunk bizonyos, látszólag fölösleges és haszontalan tárgyak iránt (mint amilyen például egy pár zokni vagy egy lila kabátgomb). Mert ki tudja, mikor lesz rájuk szükség: mikor változnak értelmetlenül értelmessé.

Bélabá szerint ráadásul a kacatok rajonganak a kalandokért: *„Annak idején évekig leveleztem egy fél pár zoknival – mondta Bélabá. – Ő sokat mesélt ezekről a dolgokról.”* Mintha éppen ebből: a kacatokhoz való titkos vonzódásból – talán egy fiókban megbújó fél pár zoknival folytatott levelezésből – születtek volna meg maguk a kufflik is; mint tökéletes gyerekrajzok. Egy kupac kuffli. (Egy kupac – az pont hét. Mint a hét vezér. Vagy a hét törpe.)

Dániel Andrásról többször megkérdezték már, hogy melyik volt előbb: a kép – a figurák – vagy a szöveg; hogy „honnan jött a kufflik ötlete”. A szerző és rajzoló (eredendően képzőművész) ilyenkor rendre olyasmit válaszol, hogy mindenekelőtt egy üres teret szeretett volna benépesíteni – aztán megnézni, mire mennek a népek ebben a térben. Másrészt meg gyerekkora óta folyton rajzol, úgyhogy egyszer csak megakadt a szeme a papíra vetett (vetődött) első kuffliszerű – se nem kukac, se nem kifli – lényen: hátha jó lesz valamire. Ezeket az apróságokat összeillesztve mégis a kuffli – a figura megrajzolt



Dániel András illusztrációi – kuffikönyv-oldalak

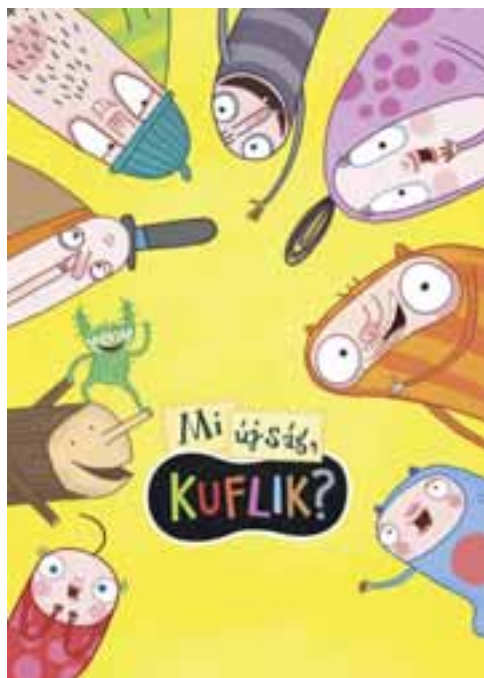
prototípusa, vagy inkább archetípusa – volt meg előbb, csak aztán következhetett a definíció megfogalmazása, akkor lehetett beengedni az üres térbe: „*Nem is kifli. Nem is kukac. Nem is bab, de nem is kavics. Kufli. Egy kufli sok mindenre hasonlít, és semmire sem. Pattog, mint egy gumilabda, pedig nem is az. Színes, mint egy nyalóka, pedig nem ehető. Van kicsi, van nagy. Van kövér és van sovány. Jönnek-mennek, sosem tudni, honnan hova...*” Az üres tér – a kuflikönyvekben az elhagyott rét – önmagában könnyen földézi Peter Brook alapvetését a színház megszületéséről, amihez elengedhetetlen feltétel a mágikus üres tér, amely akár azzal telítetté válhat, hogy valaki (nem akárci) bele-sétál, átsétál rajta. Az írónak ugyanezt a mutatót kellett végrehajtania: telítetté változtatni az üres teret – amely persze üres maradhat akkor is, ha százan sétálnak benne. Dániel Andrásnak újra meg újra sikerül a mutatót.

Ezek a rajzok a klasszikus értelemben véve illusztrációk: abból a típusból, amelyek inkább szemléltetik, mint értelmezik a szöveget. És mégsem illusztrációk: a szöveg és a rajz egymás feltétele; ráadásul több szinten kommentálják, próbára teszik egymást – vagyis mégiscsak értelmeznek -: de nemcsak egymást, hanem magát a könyvet (mint a saját szabályai szerint létező tárgyat) is. Dániel András természetesen nem az egyetlen kurrens szerző, aki a szöveg és kép egységében, dinamikus összetartozásában hozza létre könyveit, említünk meg most csak két, másképpen erős világot a nemzetközi kontextusból: Stian Hole Garmann-könyveit és Sven Nordqvist Pettson és Findusz-történeteit. Főlöszleg eljátszani a gondolattal, hogy mi történne ezekkel a figurákkal-világokkal a hozzájuk rendelt, belőlük és általuk létrejövő történetek-szövegek nélkül; és viszont. (Bár bizonyos értelemben a leválás, kettéválás könnyen megtörténhet: plüssök és matricák formájában. Igaz, a történet akkor is ott lappang a kacsok mögött. A hangoskönyv mögött pedig ott szöszmötölnek a figurák. Hétféle főhang, és mind Scherer Péteré.) A két említett szerző-képzőművész közül Dániel András szemléletmódja Stian Hole világlátásával rokonítható. A kuflikönyveket gyakran dicsérik azzal, hogy abszolút és jólesően

és felszabadítóan „értelmetlenek”, amennyiben nélkülözik a klasszikus meséket jellemző drámai konfliktusokat és a kötelezően kikandikáló tanulságot. A kuflik nem csinálnak semmit, csak szöszmötölnek, éldegélnek, esetleg jelmezballba mennek, pofavágó versenyen vesznek részt vagy manótevébe botlanak a föld alatt. Vagy azért nem csinálnak semmit, hogy rájöjjenek: mennyivel fárasztóbb szánt szándékkal nem csinálni semmit, mint „csak úgy”. Garmannal sem történik semmi különös mondjuk azon a bizonyos nyáron a szeptemberi iskolakezdés előtt; csak éppen szemügyre veszi a világot és nőni kezd. A kuflikönyvekben titokban minden benne van, amit az emberségről, emberi mivoltunkról tudni érdemes. Mondjuk például azt, hogy „*mindenünk van, mi szükségünk volna még egy uralkodóra is*”. Vagy ott van a máshogyoszkóp (voltaképpen sámlí) működése: aki rááll, mindent és mindenkit olyannak lát, amilyenek az illető önmagát képzei. Zödön például a sámliról nézve picike. Fityirc viszont pont olyan, mint mások.

Dániel András úgy ír a kuflikról „antimesét” (ő maga is él ezzel a terminussal), hogy nagyon tudatosan használja – lebontja, kiforgatja, szétszedi, összerakja, szünet nélkül reflektálja, kerék alá teszi, onnan is kiveszi, humorban fürdeti, íróniával és öniróniával bökdösi – az „igazi” vagy hagyományos, vagy régi mesét, az évezredek óta vándorúton lévő toposzokat (ezért olyan jó élmény a felnőtteknek is). Az alapvető toposzok (köz/helyek) közé tartozik az elhagyott rét: a kivonulás, a minden megtörténhet, az átmenet rítusának helye (mint a csöngői rét, amelynek közepén a kisgyerek Weöres Sándor elhevert és a bogarakkal meg a mindenséggel társalkodott); és ebben a minőségében paradox módon az otthonra és az önmagunkra találásnak a helye is.

(Ott van még a Százholdas Pagony, a Négyszögletű Kerek Erdő, de még az erdőben felejtett bélelt bőrkesztyű is, amelynek kisujjában az öreg, rövidlátó hangya kötögetett. Kötöget. Sőt: a kuflik szerzője gyerekkorában Mikes Lajos *Sanyi manó*járól olvasott történeteket – például nyilván arról, hogy „a mezőségek nedves fűvében” ez meg az történt. Élt mondjuk egy fehér mumus. Az utalások, intertextuális kapcsolatok rendszere olyan, mint egy napernyő vagy



Kuflianimációk, 2017-2019



védőháló a kufli mesék fölött/alatt.) Vagyis az elhagyott rét: maga a paradicsom. (Dániel András szereti ezeket a hétköznapi, kuckószerű, mégis elvarázsolt helyeket. A dióhéjat, ahol elférnek Kicsi bácsiék, a frigót meg az ágy alatti titkos tereket.)

Az a plasztikus, egyszerre árnyalt és áttetsző, hajlékony és találékony nyelv – különös tekintettel a névadás mágijára –, amelyet Dániel András a kufliknak és kuflikról meg az összes többi manószerű lényről kikevert, minden bizonnyal egyedülállóvá teszi őt a gyerekirodalom világában. Teremt, elnevez. Csupa „ősi” tevékenység – ahogyan a képeskönyv is régi, több változatban létező, folyton újjászülető műfaj, a lapszéli jegyzetéről nem beszélve. A jó gyerekkönyv (amely mindig, kivétel nélkül mindig élményt szerez a felnőttnek is, ez az alapvető ismertetőjegye) úgy – vagy azért – tud friss lenni, hogy közben visszavezet a könyv nélküli történetmondás gyerekkorába és az olvasás gyerekkorába – ami egyet jelent a hangos olvasással. (A másik oldalon a történet meghallgatásával.) Az apró történetekből építkező kufli sorozat ráadásul a végtelenbe mutat: a történetek és a manószerű lények sora bármennyig bővíthető; a paradicsomban nem múlik

az idő, legfeljebb kívánságra becsúszik egy-egy téli mese. (Elmegyünk jégcsapot keresni – vagy az már a kiűzetés?)

A 2019 végén bemutatott második nagy kuflianimáció, a *Mi újság, kuflik?* (Jurik Kristóf és M. Tóth Géza rendezésében) pedig azt is megmutatja, hogy miért legyőzhetetlen médium a könyv – a kuflik tekintetében is, akiknek létmódjától mintha idegen volna az egész estés film. Nem nekik való. Az apró Dániel András-mesék kikövetelik a mozaikos szerkezetet, ez eddig rendben van. A film jól működött a kiszólásokat is (miközben persze nem a könyvre, hanem a mozira reflektál). Egyvalamit azonban nem tud ez a film, ami pedig – antimese vagy nem antimese – nem hiányozhat a történetből: a biztonságos kerekdedséget. Azt a ritmust, hogy kinyitom a könyvet, becsukom a könyvet, megsimítom a könyvet: igenis eljutok valahonnan valahova. A kufli történetek ezekre a keménytáblás, ragyogó színekben pompázó kis könyvekre vannak méretezve-porciózva, és kész. A könyvek: bóják és megállók a kufli végtelenségben. (És ha Fityirc a máshogyoszkóp-sámliról nézve is önazonos, akkor erős a gyanú, hogy Dániel András az elődök nyomdokaiba lépve elmondhatja magáról: „A kuflik én vagyok.”)

